

INTERNATIONAL JOURNAL OF ECONOMIC AND ADMINISTRATIVE ACADEMIC RESEARCH

Available online, ISSN: 2757-959X | www.ijerdersi.com | Economic and Administrative Academic Research

RETHINKING POST-TRUTH IN THE CONTEXT OF MACHIAVELLI'S AND NIETZSCHE'S APPROACHES TO POWER AND MORALITY

MUHAMMET ALİ YUNUS *^a

*Corresponding Author

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

Received : 30/12/2024

Accepted : 06/02/2025

Keywords:

Morality, Ethics,
Power, Post-truth

The tension between power, morality, and truth remains one of the fundamental issues of political philosophy. However, truth and morality are often treated as concepts isolated from power and authority relations. This study aims to analyze the role of truth and morality in power struggles and, specifically, how the concept of post-truth can be evaluated within the political context and in the framework of power relations. Drawing on Machiavelli and Nietzsche's understandings of power and morality, the study seeks to offer a new perspective on the political implications of the post-truth concept. The central question of the study is: How can Machiavelli and Nietzsche's approaches to morality and power contribute to a reinterpretation of the post-truth concept in the context of contemporary power relations? Within this framework, the study examines Machiavelli's power-centered political thought and Nietzsche's critique of traditional morality. Post-truth is addressed not merely as an ethical issue but also as a tool of power struggles and authority relations. In this context, the study discusses the historical background of the post-truth concept and its contemporary manifestations, focusing on the influence of power relations on perceptions of truth.

Uluslararası İktisadi Ve İdari Akademik Araştırmalar Dergisi, 5(1), 2025, 229-250

MACHIAVELLİ VE NIETZSCHE'NİN GÜÇ VE AHLAK YAKLAŞIMLARI BAĞLAMINDA POST-TRUTH'U YENİDEN DÜŞÜNMEK

MAKALE BİLGİSİ

ÖZ

Derleme

Geliş 30/12/2024

Kabul : 06/02/2025

Anahtar Kelimeler:

Ahlak, Etik, İktidar,
Hakikat Ötesi

Güç, ahlak ve hakikat arasındaki gerilim, siyaset felsefesinin temel meselelerinden biri olmayı sürdürmektedir. Bununla birlikte, hakikat ve ahlak genellikle güç ve iktidar ilişkilerinden soyutlanmış bir olgu olarak ele alınmaktadır. Bu çalışma, hakikat ve ahlakın iktidar mücadelelerindeki rolünü ve özellikle post-truth (hakikat-sonrası) kavramının siyasal bağlamda, güç ilişkileri çerçevesinde, nasıl değerlendirilebileceğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Machiavelli ve Nietzsche'nin güç ve ahlak anlayışlarından hareketle, post-truth kavramının siyasal alandaki yansımalarına yeni bir perspektif kazandırılması hedeflenmiştir. Çalışma, şu temel soruya odaklanmaktadır: Machiavelli ve Nietzsche'nin ahlak ve güç yaklaşımları, post-truth kavramının çağdaş güç ilişkileri bağlamında yeniden yorumlanmasına nasıl katkı sağlayabilir? Bu kapsamda, Machiavelli'nin iktidar odaklı siyaset anlayışı ve Nietzsche'nin geleneksel ahlak eleştirisi esas alınarak bir inceleme yapılmıştır. Post-truth, yalnızca etik bir sorun değil, aynı zamanda iktidar mücadelelerinin ve güç ilişkilerinin bir aracı olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede, post-truth kavramının tarihsel bağlamı ve güncel tezahürleri üzerinden, güç ilişkilerinin hakikat algısı üzerindeki etkisi tartışılmıştır.

^a muhammetaliyunus@gmail.com

0000-0001-6431-789X

1. GİRİŞ

Başlıklar Post-truth kavramı, nesnel gerçeklerin, belirli bir konuda kamuoyu oluşturmada duygulardan ve kişisel kanaatlerden daha az etkili olması durumu olarak tanımlanmaktadır (Tatal, 2017). Bu kavram, normallığe veya kanıksatılmış hakikatlere bir gedik açması bağlamında önemlidir. Ancak birçok post-truth çalışması, kavramı neredeyse yalancılıkla özdeşleştirerek indirgemeci bir yaklaşıma maruz bırakmaktadır (Fuller, 2018). Bu bağlamda çalışmada, post-truth kavramını yalancılık olgusuna indirgeyen yaklaşımlara alternatif bir yaklaşım getirilmektedir. Bu çalışmada post-truth kavramı, özellikle iktidar ilişkileri bağlamında ele alınmaktadır.

Post-truth kavramı, Donald Trump'ın ABD başkanlık seçimi kampanyası ve sonrasındaki yönetim sürecinin yanı sıra 2018 yılındaki Brezilya başkanlık seçimleri ve Brexit gibi siyasi seçim ve kampanya süreçlerinde çok kullanılan bir kelime haline gelmiştir (Özer, 2023: 366). Post-truth kelimesi, özellikle Trump'ın ilk seçildiği 2016 yılında Oxford Sözlüğü tarafından yılın kelimesi olarak seçilmiştir (Marmot, 2017). Ana akım medyada ise Trump'ın söylemlerinin hakikati yansıtmadığı ve kurgulanmış söylemler kullandığı iddiaları yer bulmuştur ve medyada Trump ile post-truth kavramını birlikte inceleyen analizlere yer verilmiştir. Trump'ın söylemlerinin hakikati yansıtmadığını savunan akademik yayınlar da ortaya çıkmıştır (Marmot, 2017; Valadier, 2017; Rose, 2017; Fischer, 2022). Trump ise medyaya karşı bir savaş yürüttüğünü ifade etmiştir (Hewitt, 2017). Trump'ın söylemlerine ilişkin post-truth vurgusu, siyasi yarış sırasında rakiplerinin veya ona muhalif odaklarının bir stratejisi olarak görülebilir. Bu bağlamda neyin hakikat veya neyin hakikat-sonrası olarak tanımlanabileceği, iktidar ilişkilerinin bir sonucu olarak düşünülebilir. Bu noktada, Machiavelli'nin ve daha sonra Fuller'in (2018), Pareto'nun (2013) seçkinlerin dönüşümü bağlamında revize ettiği "aslanlar ve tilkiler" analogisi, post-truth'u iktidar ilişkileri bağlamında anlamak açısından anlam kazanmaktadır.

Vilfredo Pareto'nun seçkinlerin dönüşümü teorisi, iktidarın zamanla farklı seçkin gruplar arasında el değiştirdiğini belirtmektedir. Steve Fuller'ın (2018) post-truth eserindeki aslanlar ve tilkiler metaforu ise bu dönüşümü bilgi ve güç bağlamında açıklar. Aslanlar, mevcut otoriteye (bilim, devlet, akademi) dayalı geleneksel seçkinleri temsil ederken, tilkiler esneklik ve kurnazlıkla bilgi üzerindeki hâkimiyeti ele geçiren yeni seçkinlerdir. Post-truth çağında, sosyal medya gibi araçlarla güçlenen tilkiler, bilgiyi manipüle ederek aslanların otoritesini sarsar. Böylece, Pareto'nun döngüsel elit değişimi teorisi, aslanların yerine tilkilerin geçmesiyle bilgi dünyasında da kendini gösterir. Bu analogi, bir anlamda, hâkim söylemlerin iktidarı ele geçiren odaklar tarafından yeniden dönüştürülebileceği önermesini barındırmaktadır. Özellikle Nietzsche'nin Ahlakın Soykütüğü Üzerine çalışmasından yararlanarak iktidar ve bilgi ilişkisi bağlamında hakikatlerin ve söylemlerin kurgulandığını öne süren Foucault'un çalışmaları göz önüne alındığında, aslında hakikat kavramı da hakikat-sonrası kavramı kadar sorunsallaştırılmaktadır.

Post-truth kavramını anlamak için tarihsel gelişim ve teorik zeminine odaklanmak önemlidir. Fuller (2017), post-truth'u yeni bir olgu olarak görmez ve tarihsel süreçte her zaman var olan bir olgu olduğunu ifade eder. Fuller (2018), Platon'u hakikatin akışkan ve sınırsız doğasını kavramış bir filozof olarak niteler. Ona göre Platon, toplumsal düzeni sağlamak adına hakikati sabitleme ve bir iktidar aracına dönüştürme yoluna gitmiştir. Örneğin, Platon (2006: 47-48) filozofların toplumsal iyilik için masallara ve yalanlara başvurması gerektiğini savunur:

“Neticede doğruyu her şeyin üstünde bir yere koymalıyız. Daha önceki iddiamız yanlış değilse yalan, tanrıların işine yaramayan ve sadece insanın ilacı olabilecek bir şeyse, bırakalım da bu ilacı asıl sahipleri, hekimler kullansın. Tecrübesiz insanlar ona el sürmesinler...”

Bu anlayış, Platon'un hakikatin tekil değil çoklu olabileceğini düşündüğünü gösterebilir. Ancak çoklu hakikatlerin toplumsal düzeni sarsabilme ihtimaline karşı, Platon'un hakikatin bu yönünü örtmeye çalıştığını veya masallarla hakikati kamu yararı için saklayabileceğini düşündüğü çıkarımı yapılabilir. Ancak hakikatin sınırlanabileceği ve değiştirilebileceği fikri post-truth'u çağrıştıran bir yöne sahiptir. Bu bağlamda Fuller (2017) Platon'u bir post-truth filozofu olarak tanımlar. Diğer yandan, Platon'un masal ve yalan söylemeyi her ne kadar filozoflara salık vermişse de artık postmodern toplumda filozofların hakikat üzerindeki tekelleri kırılmıştır. Bugün bilgi üreten odakların, iktidar ilişkilerinin ve iletişim imkânlarının çeşitlendiği varsayılabilir. Daha önce bir filozofun veya bir egemenin tekelinde kurgulanabilen ve sürdürülebilen hakikatin, bugün karşıt hakikatlerle karşılaşabileceği varsayılabilir. Özellikle modern iletişim teknolojilerinin gelişimi, tek bir iktidar odağının hakikat üretme sürecinde tekeli elinde tutamamasına yol açmıştır. Bu durum, hakikatin çok boyutlu ve çoğulcu bir yapıya dönüşmesine neden olan unsurlardan biri olarak ele alınabilir. Bugün post-truth kavramının daha çok dikkat çekmesinin ise bu durumun göstergesi olarak görülebilir. Bununla beraber, post-truth kavramını yalnızca bugüne özgü bir kavram olarak görmemek gerektiği öne sürülebilir. Hem Platon'un yukarıdaki filozoflara verdiği öneri, hem Machiavelli'nin Prens'e iktidarı elde tutmak için verdiği öğütler hem de Nietzsche'nin ahlak eleştirisi, hakikatlerin iktidar odakları çevresinde nasıl şekillenebileceğini gösteren örneklerdir.

Machiavelli ve Nietzsche'nin çalışmaları, bu bağlamda, post-truth kavramının tarihsel bağlamda gelişimini anlamak açısından kilit bir rol oynamaktadır. Machiavelli ve Nietzsche, hakikatin mutlak bir değer olmadığını, aksine güç, çıkar ve stratejiyle şekillendirilebileceğini savunmuştur. Machiavelli, siyasette başarı için hakikatin manipüle edilebileceğini ve görünüşün gerçeğe üstün gelebileceğini vurgularken; Nietzsche, hakikati bir güç iradesinin inşası olarak görmüş, sabit bir gerçekliğin varlığını reddetmiştir. Günümüzde post-truth çağında, gerçeklerin yerini duyguların ve kişisel inanışların alması ile bu iki düşünürün hakikat anlayışlarının yansımaları siyasi ve toplumsal zeminde görülmektedir. Özellikle siyasi propaganda, sosyal medya manipülasyonu ve hakikatin araçsallaştırılması gibi olgular,

Machiavelli'nin pragmatizmi ve Nietzsche'nin hakikatin göreceliliği üzerine düşüncelerini güncelleştirmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma post-truth kavramının siyasal ahlak tartışması, iktidar ilişkileri ve hakikat üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Amaç, post-truth kavramına etik boyutta farklı bir bakış kazandırmak, güç ilişkilerinin çeşitliliğini göstermek ve Nietzsche ile Machiavelli'nin güce dayalı yeni bir ahlak anlayışına katkılarını vurgulamaktır.

2. POST-TRUTH KAVRAMI: TARİHİ VE FELSEFİ TEMELLERİ

Post-truth kavramı, son yıllarda özellikle toplumsal ve akademik düzeyde daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. Bu kavram, hakikat anlayışının toplumsal ve siyasal bağlamlarda giderek daha belirsiz hale geldiği bir dönemi tanımlar. Ancak post-truth'u tam olarak anlamak için sadece güncel olaylara odaklanmak yeterli olmayacaktır; aynı zamanda bu kavramın tarihsel ve felsefi kökenlerine de bakmak gereklidir. Bu bağlamda, post-truth'un tarihsel gelişimini ve arkasındaki felsefi temelleri incelemek, onu daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

2.1. Post-Truth'un Tanımı Ve Tarihsel Gelişimi

Post-truth kavramı, özellikle 21. yüzyılın siyasi atmosferinde, Trump'ın 2016 ABD başkanlık seçimiindeki zaferiyle dikkat çekmiş ve yılın kelimesi olarak seçilmiştir (Tutal, 2017). Ancak post-truth kelimesi ilk kez 1992 yılında kullanılmış ve 2016 yılındaki kullanımı, 2015 yılına kıyasla %2000 artmıştır (Açıkalin ve Sarı, 2021: 1692). Post-truth, genellikle nesnel gerçeklerin, kamuoyunu şekillendirmede duygular ve kişisel inançlar karşısında daha az etkili olduğu bir durumu ifade eder. Oxford Sözlüğüne göre, post-truth, "*kamuoyunu şekillendirmede nesnel gerçeklerin, duygulardan ve kişisel inançlardan daha az etkili olması*" olarak tanımlanır (Oxford Learner's Dictionaries, 2025). Bu terim, özellikle siyaset, medya ve toplumsal algılar üzerinde etkili olmuş ve hakikat kavramının sorgulanmasına yol açmıştır. Post-truth, hakikatin varlığını tamamen reddetmekten ziyade, bireylerin hakikatle ilişkisini duygular, inançlar ve kişisel tercihler üzerinden yeniden tanımlamayı ifade eder. Başka bir anlatımla, hakikat, nesnel gerçeğin insan zihnindeki özel bir yansımasıdır ve varlıkla ilgili insanın algısal düşüncesini ifade eder (Alpay, 2017: 26). Post-truth kavramı, hakikatin önemsizleşmesiyle şekillenir; bu dönemde gerçeklikten ziyade duygular ve kişisel inançlar daha baskın hale gelir. Gerçek, somut ve sınanabilir bir olgu iken, hakikat bir bilgi sahibi öznenin zihinsel yansımasıdır ve test edilemez, yanlışlanamaz; post-truth'ta ise duygusal etkiler, olguların önüne geçerek kamuoyunun algısını şekillendirir (Özer, 2023: 367).

Post-truth döneminde, bilgiye dayalı nesnel gerçeklikler, bireylerin duygusal algılarının ve grup kimliklerinin gölgesinde kalır. Bu durum, özellikle dijital çağda bilgiye erişimin artmasıyla daha belirgin hale gelmiştir. Çeşitli medya kanalları ve sosyal medya platformları, gerçekliğin manipüle edilmesini kolaylaştırarak bireylerin kendi inançlarına uygun bir "gerçeklik" inşa etmelerine olanak tanır (Yılmaz vd., 2020). Zira toplumu örgütleyen kurumların temeli, büyük ölçüde iletişim süreçleriyle, insanların zihinlerinde

oluşmaktadır (Eraydın, 2019). Benzer bir düşünceyi paylaşan Postman, kitle iletişim araçlarının dünyayı bizim adımıza sınıflandırdığını ve bir çerçeveye soktuğunu ifade eder. Bu süreçte kitle iletişim araçlarını yönlendirenler genellikle iktidarda olanlardır (Çil ve Aytekin). Ancak iletişimin dijitalleşmesi ve sosyal medya platformlarının gelişimi, kitlelere ulaşımı kolaylaştırdığı ve iletişimi yalnızca iktidarların tekelinden aldığı söylenebilir. Dolayısıyla iktidarların hakim söylemlerine karşıt söylemlerin de yayılmasının kolaylaştığı ve yaşanan postmodern sürecin hakikat algısını karşılıklı olarak etkilediği savunulabilir.

20. yüzyılın ortalarında gelişen postmodernizm, özellikle hakikatin mutlak olmadığını, her bireyin ve topluluğun kendi bakış açısına göre hakikatler ürettiğini savunur. Postmodernist düşünürler, hakikatin iktidar ve söylemle ilişkisini sorgulamış ve gerçeğin çoğulcu bir yapıya sahip olduğunu öne sürmüştür (Lyotard, 2013).

21. yüzyılda dijitalleşme ve sosyal medyanın yükselişi, post-truth çağını hızlandıran en önemli etkenlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bilgiye erişimin kolaylaşması, aynı zamanda yanlış bilginin ve manipülatif içeriklerin veya karşıt söylemlerin hızla yayılmasını sağlamıştır. Bu durum, bireylerin inançlarına uygun bilgiye yönelmesine ve hakikat algısının parçalanmasına yol açmıştır. Ancak, post-truth yalnızca yalan ve manipülasyonla özdeşleştirilemez; aksine, bu fenomen, hakikatin çokluğuna olanak tanıyan ve eleştirel bir bakış açısı geliştiren bir olgu olarak anlaşılmalıdır (Aydın, 2020). Bu bağlamda post-truth'un yalnızca medya ve siyaset alanında hakikatin veya gerçekliğin eğilmesi ve politik çıkar lehine kurgulanması anlamında ele alınması, kavramın anlamını sınırlayan tanımlamalardır. Post-truth, hakikatin çokluğunu tanımlayan bir kavram olduğu kadar, rakip söylemleri değersizleştirmek için kullanılan bir siyasi denetim aracı olarak da görülebilir. Zira post-truth analizlerinin genellikle belirli siyasetlerle anılması, post-truth'u siyasi rekabetlerde tarafların birbirine karşı kullandığı bir araca dönüştürebileceği varsayılabilir. Dolayısıyla post-truth'u, ahlaki yorumlamalar kadar özgün söylemlerin gelişmesine imkan tanıyan bir unsur olarak görmek gerektiği savunulabilir.

2.2. Post-Truth'un Felsefi Temelleri

Post-Truth'un kökenleri, hakikat ve iktidar arasındaki ilişkilere dayanır. Platon'dan günümüze kadar olan felsefi birikim, hem hakikatin yalnızca bireylerin ya da toplumların gözünden şekillenen bir olgu olmadığını hem de birey, toplum ve iktidarın bağımsız tekil bir unsur olmadığını ortaya koymaktadır. Platon'un Devlet adlı eserinde, toplumsal düzenin sürdürülebilir olması için filozofların halkı doğru yoldan saptıracak masallar uydurması gerektiği savunulmuştur. Bu bakış açısı, hakikatin ve gerektiğinde hakikatin toplumsal bağlama göre farklı şekilde gösterilebilmesinin bir iktidar ve yönetim tekniği olabileceğini gösterir (Platon, 2006). Bu anlayış, hakikatin sabit, evrensel ve objektif bir değer olmaktan çıkarak, toplumların ihtiyaçlarına ve iktidar yapılarına göre şekillenen bir olguya dönüşmesine zemin hazırlayabileceğini öne sürülebilir.

Machiavelli'nin iktidar perspektifinde de hakikat, siyasi bağlam ve prensin çıkarına göre dönüşebilmektedir. Zira ona göre prens, bir aslan kadar güçlü olduğu kadar bir tilki

kadar da kurnaz olabilir. Tilkinin ise genellikle "aldatmakla" ilişkili bir gösteren olduğu kabul görmektedir. Diğer yandan Nietzsche, hakikat anlayışına radikal bir bakış açısı kazandırır. Ona göre hakikat sabit ve evrensel bir olgu değildir; aksine bireylerin ve toplumların bakış açılarına, ideolojilerine ve güç ilişkilerine göre şekillenen bir yapıdır. Nietzsche, hakikatin bireylerin ve grupların iktidar arayışları doğrultusunda inşa edilen bir perspektif olduğunu savunur (Nietzsche, 1968). Özellikle Nietzsche'nin Ahlakın Soykütüğü Üzerine çalışması, toplumun dünyayı algısı ve edimlerini ona göre hareket ettirmesi için hakikatler üreten ahlakın iktidarlar tarafından nasıl üretilebileceğini ortaya koymaktadır.

Nietzsche'nin eserlerini yeniden ele alan ve yorumlayan Michel Foucault, hakikat ve iktidar arasındaki ilişkiyi daha da derinleştirerek, hakikati bir söylem olarak tanımlar. Foucault'ya göre, hakikat yalnızca bireylerin akıl ve bilgi üretme süreçlerinin bir sonucu değildir; aynı zamanda toplumu yönlendiren ve şekillendiren iktidar ilişkilerinin de bir sonucudur. Hakikatler, iktidar sahiplerinin kontrolü altında şekillenen ve toplumu yönlendiren söylemler olarak ortaya çıkar (Foucault, 1972). Foucault'nun bu anlayışının, Post-truth düşüncesinin merkezinde yer aldığı söylenebilir. Hakikatler, toplumdaki güç dinamiklerinin bir yansımasıdır ve bu güç ilişkileri zamanla hakikat anlayışlarını dönüştürür.

Sonuç olarak, hakikatin eğilip bükülmesi anlamında Post-Truth, 21. yüzyılda kullanımı artan bir kavram olsa da, tarihsel süreçlerde hakikatin eğilip bükülebildiği söylenebilir (Fuller, 2017) ona göre Platon'un filozoflara veya bilginlere halkı doğru yolda tutmak için masallar ve yalanlar söyleyebileceğini belirtmesinden beri aslında bir post-truth çağı yaşanmaktadır. Ancak bugün, post-truth kavramıyla hakikat algısına yönelik daha çeşitli güç odaklarından yapılan müdahaleleri anlatmak istediği düşünülebilir.

3. MACHIAVELLI VE NIETZSCHE'NİN AHLAK VE GÜÇ ANLAYIŞLARI

Machiavelli ve Nietzsche, güç ve ahlak konularında derinlemesine düşünceler geliştirmiş ve bu düşünceler, onların felsefi miraslarının temel taşlarını oluşturmuştur. Her iki düşünür de, geleneksel ahlaki değerleri sorgulamış ve güçle ilişkilendirilen kavramları farklı bir perspektiften ele almıştır. Ancak Machiavelli'nin siyaset üzerine geliştirdiği görüşler ile Nietzsche'nin ahlakı sorgulayan yaklaşımları, farklı bağlamlarda şekillenmiştir. Bu bağlamda, her iki düşünürün ahlak ve güç anlayışlarını incelemek, güç ilişkilerinin felsefi temellerinin daha iyi kavranmasına olanak tanıyacaktır.

3.1. Machiavelli'nin Ahlak Yaklaşımı

Machiavelli, siyasal felsefe içinde iktidar merkezli çıkarımlar yapan ve siyasal düşünceler içerisinde ahlak karşıtı tutum sergileyen düşünürlerin başındadır. Öncelikle Machiavelli'nin özgünlüğü, Platon'dan beri kurulan etik temelli siyaseti sorgulaması ve siyaseti bir ahlak sistematğine indirgeyen Platoncu siyaset felsefesinden kopuşudur. Bunun yerine Machiavelli, siyaset felsefesine siyasetin özünün yüksek değerlere sahip olmaya çalışmak yerine güce ulaşmak olduğu önermesini getirmiştir. Ona göre iktidar, tüm siyasal yaşamın özü ve hedefi olduğundan, ahlak prensi ve iktidar mücadelesini yozlaştırabilir

(Machiavelli, 1994: 2003). Dolayısıyla Machiavelli'ye göre iktidar mücadelesinde ahlak görmezden gelinebilir veya dönüştürülebilir. Machiavelli (1994: 100) prensin "iyi" idealine göre değil, bağlama göre hareket etmesi gerektiğini şu sözleri ile ifade eder:

‘Her kim ki olana gözlerini kapar da yalnızca olması gerekeni görür, aslında nasıl yaşamasını değil, nasıl canından olmasını öğrenir; zira senin tam karşıtın olan onca insan arasında her zaman ve her şeyde iyi insan örneği olmak istersen, kesinlikle yitip gidersin. Demek ki bir prens tahtını elinde tutmak istiyorsa katı yürekli olmasını bilmeyi öğrenmeli ve gerektiğinde bu sanata başvurmalıdır.’

Machiavelli'nin ahlaki eleştirisinin temelini bakıldığında, dönemin iktidar ilişkilerine karşı geliştirdiği tepkisel bir yaklaşım ortaya çıkmaktadır. Machiavelli, ahlaka yönelik eleştirilerini, ahlaki denetimi elinde bulunduran kiliseye yönelik bir eleştiriyle şekillendirmiştir. Ona göre, kilise İtalya'daki güç ilişkilerini belirleyen ve bu ilişkilerin tahakküm altına alınmasında önemli bir rol oynayan bir kurumdur. Machiavelli, kilisenin ve Hristiyanlığın, özellikle güç ve gücün yüceltilmesi yerine zayıflık ve teslimiyetin yüceltilmesi noktasında kültürü yozlaştırdığını savunmuştur. Hristiyan ahlakının, bireylerin güçlü ve dik duruşlarını, zayıflık ve masumiyetin ise erdem ve iyilikle özdeşleştirilmesi gerektiğini ileri sürerek, toplumun moral değerlerini olumsuz etkilediğini belirtir. Bu bağlamda, Machiavelli, Hristiyanlığın kültürel etkilerinin, toplumda efemine bir anlayış oluşturduğunu ve bu anlayışın, İtalya'nın siyasi parçalanmışlığının önemli bir nedeni olduğunu ifade etmiştir (Nietzsche, 2006; Semercioğlu, 2016; Kesgin, 2015). Machiavelli'ye göre, bu kültürün oluşmasında etkili olan dini söylemler, İtalya'nın içsel güçsüzlüğüne zemin hazırlayarak, prenslerin siyasi alandaki etkisizliğini pekiştirmiştir. Ona göre, kilisenin bu ahlak anlayışıyla İtalya'daki siyasi konjonktürü kendi lehine oluşturduğu ve İtalya'yı birleştirecek bir prensin doğuşunu engellediği söylenebilir. Zira, Hristiyanlık sahip olduğu bu ahlak anlayışı ile siyasi alanda biat kültürünü beslemektedir.

Machiavelli'nin ahlak anlayışına yönelik daha farklı yorumlamalar da vardır. Machiavelli'nin yaklaşımına göre, ahlak, bireylerin içsel güçlerini ve toplumsal potansiyellerini engelleyen bir faktör olarak karşımıza çıkar. Ahlak, insan doğasının doğal güdülerini, özellikle de iktidar istencini baskılayan ve törpüleyen bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda, Machiavelli'nin eleştirisi, bireylerin gücünü ve yaratıcılığını serbest bırakmasına imkan tanıyacak bir etik anlayışına duyduğu ihtiyaç üzerinden şekillenmiştir. Isaiah Berlin, "The Question of Machiavelli" adlı eserinde Machiavelli'nin vizyonunu şu şekilde özetler: *"Machiavelli, içinde güçlü ve görkemli bir bütüne katkıda bulunmak için insan yeteneklerinin açığa çıktığı açık, yoğun bir toplum vizyonuna sahiptir"* (Raymond, 2017). Machiavelli'nin önerdiği etik anlayış, insanları gücün ve yaratıcılığın doruklarına taşımayı amaçlamaktadır; bu bağlamda, ahlakın sınırlayıcı etkileri yerine, insanların potansiyellerini geliştirebilecekleri, özgürleşebilecekleri bir ahlaki çerçeve sunmayı hedefler. Machiavelli, yozlaşmış ahlakın insan doğasını örtülediğini ve güdülerini sınırladığını belirterek, bunun yerine bireylerin

yeteneklerini ve güçlerini ortaya koymalarını destekleyen alternatif bir ahlaki yaklaşım önerdiği de savunulabilmektedir. (Kesgin, 2015).

3.2. Machiavelli'nin Güç Yaklaşımı

İktidar olgusu, Machiavelli'nin çalışmalarının merkezini oluştururken, bu olgunun belirli bir tanımına ulaşmak oldukça zordur. Machiavelli'nin eserlerinden net bir iktidar tanımı çıkarmak mümkün olmamakla birlikte, onun düşüncesinden çeşitli çıkarımlar yapılabilir. Machiavelli'nin bakış açısında, iktidar sabit ve değişmez bir olgu olmayıp, akışkan bir yapıya sahiptir ve dolayısıyla kimsenin doğal mülkiyeti değildir. İktidar, yukarıdan gelen bir hediye olarak değil, insanlar arasındaki güç mücadelesiyle ortaya çıkan dinamik bir unsurdur. Bu bağlamda, Machiavelli'ye göre iktidar, ilişkiler içinde şekillenen bir olgu olup, siyasetin özü de iktidar ilişkilerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, Prens adlı eserinden hareketle siyaset, iktidarı ele geçirme ve elde tutma stratejisi olarak tanımlanabilir (Machiavelli, 1994).

Machiavelli, çağının ötesinde bir siyasi anlayışı öngören ve bu anlayışı eserlerinde derinlemesine işleyen bir düşünürdür. Bunun örneklerinden biri, bugün Foucault'un iktidar ve bilgi ikililiğine dair analiz ve yorumlamalarının nüvelerinin, Machiavelli'nin güç ile bilgi arasındaki ilişkiye dair ortaya koyduğu tespitlerde görülmesidir. O, iktidarı sürdürmek için insanların hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları şeylerin bilinmesi gerektiğini vurgulamış ve bu bağlamda prensin uyruklarının veya halkının duygularının doğru bir şekilde yönetilmesinin önemini dile getirmiştir (Machiavelli, 1994). Machiavelli'nin başlıca önerisi, prensin iktidarını sürdürebilmesi için gerektiğinde uyruklarının ihtiyaçlarını tatmin etmesi gerektiği yönündedir.

Machiavelli'nin eserlerinden çıkarılabilecek bir diğer önemli önerme, iktidarı elde etmek ve elde tutmak için strateji ve taktiklerin gerekliliğidir. O, iktidar ilişkilerinde iki ana güç stratejisini, sevgi ve korku, öne çıkarır (Machiavelli, 1994). Bu, Machiavelli'nin iktidar ilişkilerindeki psikolojik unsurları fark ettiğini ve iktidarın yalnızca fiziksel güçle değil, aynı zamanda duygusal manipülasyonla da sürdürülebileceğini ortaya koymaktadır. Özellikle günümüzde, hakikat algısının duygusal manipülasyonlarla şekillendiği bir bağlamda, Machiavelli'nin prensine ahlaki ilkeleri kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendirmeyi ve duyguları etkili bir yönetim aracı olarak kullanmayı önerdiği görüşü, onun güncelliğini yitirmemiş bir düşünür olarak kabul edilmesini sağlamaktadır.

3.2. Nietzsche'nin Ahlak Yaklaşımı

Nietzsche, insanın kurduğu ahlaki evrenin insana ve doğaya aykırı olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda Nietzsche'nin felsefi girişimi, dünyayı olduğu gibi görme çabasıdır. Nietzsche'nin düşünce evreninde hakikat, ahlak ve din kavramları, zihin yetileri tarafından üretilen kurgusal kavramlardır.

Nietzsche iddialarını bir çeşit tarihsel ve filolojik inceleme olan soy kütük yöntemiyle desteklemiştir. Ona göre, yapay olan bu kavramların kökenini Platoncu felsefede bulmuş ve

eleştirmiştir. Nietzsche, hakikat gibi genel doğruları ifade eden önermeleri sahih bulmaz. Çünkü ona göre hakikat bir genellemedir. Genellemeler, metafizik bir boyut yaratmakla sonuçlanır (Leiter, 2019). Nietzsche, kurgulanmış olduğunu iddia ettiği ahlak ve hakikat kavramlarını soykütük yöntemiyle açığa çıkarır. Soykütük, doğal olması gereken kavramların üretim sürecini ortaya çıkaran bir araştırma modelidir. Bu yöntemle Nietzsche, ahlakın ideolojiler gibi insani bir üretimden başka bir şey olmadığını hem tarihsel hem de filolojik açıklamalara dayandırır (Nietzsche, 2011).

Nietzsche, ahlakın, ölümden sonra yaşam inancının Leviathan'da sosyal sözleşmenin ölüm korkusundan kaynaklandığını söyleyen Hobbes gibi, korkudan kaynaklandığını düşünmektedir. Nietzsche, insanların dünyayı olduğu gibi görme korkusundan ve zayıflıklarından ötürü hikayeler, masallar, ahlak vb. gibi yapay kavramlar ürettiklerini düşünmektedir. Bu noktada hakikat veya ahlak, insanın hayatını şekillendiren hikayeler ve kavramlar yığından başka bir şey değildir. Ona göre bu kavramlar, insan ilişkileri dışında değersizdir. Başka bir ifadeyle Nietzsche'ye göre insan, ölümün soğukluğunu ölüm sonrası ebedi düzen hikayeleriyle ısıtmaya çalışmaktadır (Emden, 2013).

İnsan, ölüm sonrasına odaklı bir hayat yaşamaya başlarken, hayatı unutmakta ya da onu feda etmektedir. Bu noktada Nietzsche'nin mücadelesi, Platoncu geleneğin değersizleştirdiği yaşamı kurtarmaktır. Bu nedenle onun çalışması, aynı zamanda Platonculuğu tersine çevirme girişimi olarak da değerlendirilmektedir (Heidegger, 2001). Hayatı filtre, öykü, doktrin veya herhangi bir öğreti olmaksızın yalnızca kendi başına ve deneyimlerle kavramak gerektiğini ifade etmesi nedeniyle Nietzsche, yaşam filozofu olarak tanımlanır (Şengör, 2001).

Diğer yandan Nietzsche, Platoncu geleneğin felsefeyi, yaşamın doğasıyla çelişen bir değer üretme aracı haline dönüştürdüğünü savunmaktadır. Başka bir deyişle, felsefe bir değerler enflasyonu yaratmıştır. Nietzsche, bu ahlak çokluğunun, hayatı ahlaklaştırmanın ve ahlaki bağlamda yapılan tartışmaların nihayetinde ahlakın kendisini değersizleştirdiğini öne sürer. Nietzsche, ahlakın değer yitimine uğradığı bu aşamanın bir tür nihilizm doğurduğunu söyler (Deleuze, 2001). Ancak Nietzsche'nin kendi nihilist anlayışında nihilizm, yaşamı reddetmek değil, aksine yaşamı daraltan ahlakçılığa ve kurgusal değerlere karşı bir çıkıştır (Deleuze, 2001). Hatta nihilizm, insanın kendi öz değerlerini yaratabilmesi için bir fırsattır.

‘‘Yozlaşmış’’ ahlak anlayışı, insandaki yaşam istencini/güç istencini baskılamakta ve farklı yönler dağıtmaktadır. Oysa nihilist evrede insanın sahip olduğu yaşam istencini açığa çıkarması, ona göre, insanları özgürleştirecek ve kendilerine ait bir yaşam kültürü oluşturmalarını sağlayacaktır. Böylece insan, kendisini kitlenin veya güruhun onu boyun eğmeye iten ahlak anlayışından kurtarabilecektir. Bu da insanın ‘‘üstün insan’’ evresine doğru gidişatını kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla Nietzsche, felsefenin bir hakikat üretme mekanizması olmaması gerektiğini savunur. İnsanın geçirdiği bu nihilist evrede ona hayatın problemlerini çözmek için yardım edebilecek bir yerde konumlanması gerektiğini ifade eder (Aruoba, 2001: 268).

Nietzsche, buraya kadar ki ahlak eleştirisini "köle ahlakı" kavramıyla somutlaştırmaktadır. Köle ahlakı, zayıf ve güçsüz bireylerin, kendi konumlarını meşrulaştırmak ve güçlülere aşağılamak için geliştirdiği ahlaki bir değer sistemidir. Bu ahlak, gücü ve güçsüzlüğü mahkûm etmeye hizmet eder. Nietzsche'ye göre, köle ahlakının kökleri Yahudi-Hıristiyan geleneğinde bulunur (Nietzsche, 2011). Nietzscheci düşüncede, düşmanlarına karşı sayıca az ve güçsüz olan Yahudiler, kuvvete dayalı bir savaşı kazanamayacaklarının farkındaydılar. Bu nedenle, ahlaki değerleri kullanarak güç ilişkilerini tersine çevirmeye yönelik bir strateji geliştirmişlerdir. Bu strateji, dünyayı ahlaki kurumlarla doldurmayı ve güçlülerin egemenliğini ahlaki anlamda gayrimeşru kılmayı hedeflemiştir (Edelman, 2001). Nietzsche'ye göre, Yahudi-Hıristiyan geleneği, güçlünün zayıfa karşı olan üstünlüğüne dayalı Roma etiğini tersine çevirerek, güçsüzlerin zaferini sağlamıştır. Hıristiyanlık geleneği ile birlikte, zayıfın güçlüyü diz çöktürdüğü bir çağ başlamıştır. Nietzsche, bu süreçte köle ahlakının nefret, intikam hırsı ve kin gibi duyguların kaynağı olduğunu vurgulamaktadır. Güçlünün diz çöktürüldüğü bu dönüşümden önce, zayıfın güçlüye karşı biriktirdiği öfke ve intikam arzusu, köle ahlakının zaferiyle birlikte topluma yayılmıştır (Nietzsche, 2006; Nietzsche, 2011).

Köle ahlakı, zayıf bireylerin güçlülerle aralarındaki güç dengesini tersine çeviren ve güçlülere mahkûm eden bir stratejidir. Bu ahlak, iktidar istencini bastırmayı, biat etmeyi ve bireyselliği reddetmeyi öğütler. Tanrı'nın her şeye gücü yeten bir otorite olarak yüceltilmesi, bireylerin kendi güç ve yeteneklerini geliştirmesini engeller ve bireysellik yerine "sürü" kavramını hâkim kılar (Nietzsche, 2011). Nietzsche'nin übermensch kavramı, bu sürü ahlakına bir karşı duruş niteliğindedir. Übermensch, bireyselliği ve bağımsız yaşam gücünü temsil eder; ancak doğuştan gelen bir nitelik değil, deneyim ve çabayla erişilen bir evrimdir. Nietzsche'ye göre, toplumun rolü güçlü bireyler yetiştirmek olmalıdır. Ancak modern ahlaki oluşumlar, bireysel gelişimin önünde bir engel teşkil eder. Modernite, yaşamın her alanını kamusallaştırıp kitleleştirerek übermensch idealine ulaşmayı zorlaştırmaktadır (Nietzsche, 2011).

Nietzsche'nin ahlak yaklaşımı, ahlakın bir kurgu olduğunu ve köle ahlakı kavramında görüleceği gibi güç ilişkileri bağlamında üretildiğini ifade eder. Hayatın her alanının ahlaklaştırılmasının ahlaki bir enflasyona ve değer yitimine uğrattığını ve bunun ise nihilist bir evre oluşturduğunu öne sürer. Ancak Nietzsche bunu sabit bir aşama değil, insanın kendisini özgürleştirilmesi ve yaşam istencini açığa çıkarması için bir fırsat olarak görür. İnsanın kendisini yaşam istencini baskılayan ahlak anlayışından özgürleşerek bağımsız bir şekilde kendisini inşasını ise Nietzsche übermensch olarak tanımlar.

Nietzsche'nin erken modernite eleştirisi, evrensel hakikat ve ahlak anlayışlarına yönelik eleştirisinin izdüşümleri, postmodernizmde kendini gösterir. Post-yapısalcı düşünürler, Nietzsche'nin soykütük metodunu güncelleyerek kavramların, normların, hakikatlerin ve kurumların siyasi, toplumsal ve dilsel alandaki inşa süreçlerini ortaya koymaya çalışmışlardır.

3.2.2.Nietzsche'nin Güç Yaklaşımı

Nietzsche'nin yaklaşımında güç, yaşamın özündeki en temel dürtü olan "güç istenci" ile tanımlanır. Dolayısıyla Nietzsche'nin güç ve iktidara yönelik tanımlamaları bu bağlamdan çıkarılmaktadır. Güç istenci, sahip olduğu yaratıcı potansiyel ile bireyin kendi sınırlarını aşma ve dünyayı şekillendirme çabasıdır (Nietzsche, 1968). İktidar ise fiziksel veya siyasi bir otoriteyi tanımladığı kadar, bireyin kendi değerlerini yaratma kapasitesini de ifade eder. Dolayısıyla Nietzsche, iktidarı statik bir güç ilişkisi olarak değil, akışkan ve dinamik bir süreç olarak değerlendirir (Nietzsche, 1994). Ancak dikte edilen kitle ahlakı, bu dinamizmi, yaratıcılığı ve akışkanlığı sabitleyen bir mekanizma olarak görülür. Bununla beraber Nietzsche bağlamında ahlakın kendisi de bir güç istencinin, dolayısıyla dünyayı şekillendirmek istemenin bir sonucudur.

Nietzsche'ye (1968) göre iktidar ya da güç, gerçekliği belirleme kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir. Bir birey, grup veya kurum, hakikati kendi iradesine göre tanımlayabiliyorsa, bu durum egemenlik kurmak için meşru bir zemin oluşturur. Bu bağlamda, Nietzsche için anlamı kontrol edebilmek, gücün en temel göstergesidir. Ancak anlamın kontrolü yalnızca bireysel bir kapasiteye dayanmaz; bu sürecin başarısı iletişim yoluyla gerçekleşir. Nietzsche'ye göre güç, iletişim kurma kapasitesiyle çevresi üzerinde baskı oluşturabilir. Bu bağlamda dil, iktidarın en önemli araçlarından biridir. Dil, şeyleri adlandırarak yalnızca onların anlamını şekillendirmekle kalmaz, aynı zamanda bu anlam üzerinden bir iktidar ilişkisi kurar (Han, 2021). Şeyleri adlandıran taraf, onların anlamını da belirler ve bu nedenle dil, Nietzsche'nin düşüncesinde bir iktidar alanı olarak öne çıkar. Dilin bu yönü, iktidarın ilişkisellik içinde gerçekleştiği gerçeğini ortaya koyar ve bu durum, dilsel alandaki post-truth kavramını tartışmak için önemli bir bağlam sunar. Post-truth, gerçekliğin yerini duyguların, algıların ve dil yoluyla oluşturulan inançların aldığı bir durumu ifade eder. Nietzsche'nin dilin gücü ve iktidar ilişkileri üzerine olan vurgusu, bu kavramın altında yatan dinamikleri anlamak için değerli bir perspektif sunar.

Nietzsche (2004), İyi ve Kötünün Ötesinde eserinde yaşamı "güç istenci" kavramıyla ilişkilendirerek, gücü yaşamın temel özü olarak görür. Ona göre, bir bireyin yaşamındaki en büyük arzusu, kendi değerlerini ve yaratıcı potansiyelini hayata geçirecek bir güce ulaşmaktır. Güç kavramı, yalnızca fiziksel ya da siyasi bir üstünlük değil, aynı zamanda bireyin yaratıcı ve kendini ifade edebilme kapasitesini de kapsar. Nietzsche, bu nedenle güç istencinin yalnızca siyasetle sınırlı olmadığını, felsefe, bilim, sanat ve edebiyat gibi yaşamın tüm alanlarında ortaya çıkabileceğini savunur.

Nietzsche'ye göre ahlaki değer sistemleri, bireyleri pasifleştirerek onların güç istencini ve yaratıcılıklarını köreltir. Bu durum, özgün bireylerin yerine, birbirine benzeyen ve merkezi bir otorite tarafından yönlendirilen kitlelerin oluşmasına yol açar. Ahlakın bu etkisi, bireyselliği ve yaşamın dinamizmini zayıflatarak, bireylerin yaratıcı potansiyelinin bastırılmasını beraberinde getirir. Nietzsche, bu eleştirileriyle modern ahlakın birey

üzerindeki sınırlayıcı etkilerini ve bu etkilerin toplumsal sonuçlarını derinlemesine analiz eder (Nietzsche, 2006; Nietzsche, 2011).

Nietzsche'nin modernite eleştirisi de bu bağlamda şekillenir. Ona göre, modernizmin evrensel hakikat ve doğrular iddiası, bireyselliği yok sayarak kitle kültürünü insanlara dayatır ve medeniyetin yozlaşmasına neden olur (Nietzsche, 2011). Ancak Nietzsche, ahlaki sistemlerin insanın güç istencini tamamen baskılayamadığını savunur. Her ne kadar ahlaki değerler bireyin zihninde doğallaştırılmış olsa da güç istenci, insanın özünden gelen temel bir dürtüdür ve bu nedenle tam anlamıyla yok edilemez (Nietzsche, 2011).

4. NIETZSCHE VE MACHIAVELLI'NİN GÜÇ YAKLAŞIMLARI BAĞLAMINDA POST-TRUTH

Post-truth kavramı, sadece iktidar odaklarının siyasi alandaki bir stratejisi olarak değil, aynı zamanda muhalif ve iktidar peşinde olan grupların veya çeşitli toplumsal unsurların kendi mikro çevrelerinde hakikati yeniden inşa etmek için kullandıkları bir araç olarak da görülebilir. Gerçekliğin yerini duyguların, algıların ve inançların aldığı postmodern evrede, hakikat sabit ve nesnel bir durum olmaktan çıkmış; aksine, hem siyasi hem de toplumun farklı eksenlerindeki farklılaşan ve çeşitlenen güç ilişkileri dolayısıyla dinamik olarak yeniden şekillendirilebilen bir olgu haline gelmiştir. Postmodern düşünürlerin Machiavelli ve Nietzsche'nin güç ve ahlak anlayışlarına dayanarak bilgi ve iktidar özyapısına dair yaptıkları eleştiriler, post-truth çağının entelektüel temellerini anlamamıza olanak tanır. Bu çerçevede, Machiavelli'nin güç elde etme ve elde tutma stratejileri ile Nietzsche'nin güç istenci anlayışı, post-truth kavramı üzerinden güç ilişkileri içinde hakikat algısının nasıl şekillendirildiğini ve yeniden tanımlandığını; hakikatin üretimi ve manipülasyonu yoluyla iktidarın yeniden üretilmesi ve meşrulaştırılmasındaki rolünü gösterir.

Niccolò Machiavelli'nin (1994) güç ve iktidarın sabit bir statü olmadığı görüşü, iktidarı sürekli olarak yeniden kazanılması ve inşa edilmesi gereken dinamik bir olgu olarak konumlandırır. Machiavelli'ye göre, bir prens güçlü olmak konusunda aslan olması gerektiği kadar, farklı bağlamlarda esnek ve siyasi güç dengesini kendi lehine çevirebilecek kadar oyunun kurallarını değiştirebilmek konusunda tilki olmalıdır. Machiavelli'nin "amaç için her yol mubahtır" söylemi, prensin ahlak kurallarını aşması ve hakikat kabul edilen olguları bükebilmesini meşrulaştırır. Örneğin, sevgi ve korku arasındaki dengeyi sağlama tavsiyesi, liderlerin iktidarlarını sürdürebilmeleri için rakiplerini nasıl manipüle etmeleri gerektiği üzerine önemli ipuçları sunar. Post-truth çağında, güç odaklarının bu manipülasyonu yalnızca rakiplere karşı değil, kamuoyunu da manipüle etmeye dönüşen bir stratejiye evrilmiştir. Bu strateji yalnızca iktidar sahipleri tarafından değil, aynı zamanda farklı iktidar odakları ve hatta bireyler tarafından da benimsenebilmektedir.

Sosyal medya ve dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte, hakikatin inşa edilmesi ve yeniden dağıtılması süreci merkezi otoritelerin tekelinden çıkmış ve daha çoklu bir yapıya doğru evrilmiştir. Machiavelli'nin pragmatik söylemi olan "amaç için her yol mubahtır" ilkesi, bugün siyasetin özü olarak yorumlanabilir. Makyavelizm, tam da

Machiavelli'nin tüm liderlerin bir noktada yalan söylemek zorunda kalabileceğine dair inancını yansıtmaması nedeniyle siyasal söylemin yaygın bir terimi haline gelmiştir (Machiavelli, 1988). Yalan söylemek, politik bir sapma değil; siyasetin özünün bir parçası olarak görülmektedir. Dolayısıyla, post-truth makyavelizm'in araçlarından biri olarak ortaya çıkabilmektedir. Zira bu, post-truth bağlamında, gerek iktidar sahipleri gerekse muhalifler veya farklı güç odakları tarafından yeniden yorumlanmıştır. Bugün, farklı güç odakları sosyal medya platformlarını kullanarak kendi alternatif hakikatlerini oluşturmakta ve bunu toplumsal hareketlerin dinamiklerini şekillendirmek için bir kaldıraç olarak kullanabilmektedir (Lievrouw, 2011). Bu durum, Machiavelli'nin iktidar stratejilerinin güncellenmiş bir versiyonunun dijital çağda nasıl deneyimlendiğini göstermektedir.

Nietzsche'nin güç istenci kavramı, yalnızca insanın hayatta kalmasını ve yaşamını sürdürmesini değil, insanın dünyayı dönüştürme ve yeniden şekillendirme kapasitesini de ifade eder. Bu kavram, yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal ve siyasal bağlamda da hakikatin inşası ve iktidarın oluşumu süreçlerini ifade eder (Nietzsche, 1968). Post-truth çağında bu irade, hakikatin manipülasyonu ve algıların yeniden inşa edilmesi sürecinde belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Post-truth'un çok farklı odaklar tarafından kullanılabilmesi ve yalnızca medyaya özgü bir kavram olarak görülmemesi gerektiği düşünüldüğünde, farklı odakların ve hatta mikro düzeyde kişilerin güç elde etme taleplerinin artışı gösterebilir. Bu bağlamda, postmodernizmin varsaydığı çoklu hakikatler dönemi temelinde çoklu güç odaklarının artışı olarak yorumlanabilir.

Güç istenci, Nietzsche'nin dünyayı dönüştürme fikrinin merkezindedir. Ona göre, hakikat, nesnel bir gerçeklikten ziyade, güç istencinin bir tezahürüdür ve dolayısıyla hakikat, toplumsal, politik ve kültürel bağlamlarda sürekli yeniden inşa edilir. Bu durum, post-truth çağında hem iktidar odaklarının hem de muhalif grupların hakikat algılarını yeniden tanımlama ve bu algılar üzerinden kitleleri yönlendirme süreçlerinde açıkça görülebilir. Güç istenci, bu bağlamda, bireylerin ve grupların hakikati bir söylem aracı olarak kullanma çabasını yansıtır. Michel Foucault (1972), Nietzsche'nin bu yaklaşımını destekleyerek, iktidarın dil aracılığıyla şekillendiğini ve dilin, iktidar ilişkilerinin temel alanı olduğunu vurgular. Nietzsche'nin güç istenci ve dilin anlam yaratma kapasitesine dair görüşleri, postmodernist yaklaşımlarla güçlü bir uyum içerisindedir. Foucault'nun söylem analizi, Lyotard'ın bilgi anlayışı ve Baudrillard'ın simülasyon kavramları, güç istencinin hakikatin yeniden inşasındaki rolünü anlamak için önemli araçlar sunar (Lyotard, 2013; Sarup, 2004).

Post-truth çağında güç istenci, yalnızca iktidar sahiplerinin değil, muhalif unsurların veya sosyal ve kültürel olmak üzere daha küçük bir alanda iktidar mücadelesi yapan mikro odakların buldukları çevreleri dönüştürme çabalarının merkezinde yer alır. Özellikle dijital platformlarda, bireylerin ve grupların güç istenci, söylem üretimi ve manipülasyonu aracılığıyla etkinlik kazanır. Nietzsche'nin dilin anlam yaratma kapasitesine yönelik vurgusu, bu bağlamda hayati bir önem taşır. Çünkü dil, artık güç mücadelesinin yapıldığı bir alanı ifade eder. İktidar odaklarının çoğalması ile hakikat, artık sabit bir gerçeklik olmaktan çıkmış; dil

ve söylem aracılığıyla şekillenen bir alan haline gelmiştir (Lyotard, 1984; Sarup, 2004). Bu çok yönlü mücadele, Nietzsche'nin güç istenci fikrinin modern toplumlarda nasıl işlediğini gösterir. Post-truth çağında, bu süreç dijital teknolojilerin etkisiyle hızlanmış ve küresel bir boyut kazanmıştır. Hakikatin bu şekilde yeniden inşası, sadece bireysel iradeyi değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümü de içerir. Bu bağlamda, güç istenci, sadece bireylerin değil, tüm bir toplumun dünyayı dönüştürme kapasitesini temsil eder.

Nietzsche'nin güç istenci bağlamında iktidar odaklarının, güç talep eden grupların veya bireylerin hakikati yeniden şekillendirmesi söz konusudur. Post-truth da aslında bu grupların güç istencini gösterebilmektedir. Ancak kavramın hakikati eğip bükme, genel söyleme ve normlara aykırı olabilecek söylem üretiminin post-truth bağlamında negatif bir anlama sahip olduğu öne sürülebilir. Oysa Nietzsche de güç istencinden kaynaklanan yaratıcılığın negatif olabileceği kadar pozitif bir anlamı da vardır. Bu pozitif anlam, bireyin kendi özgün benliğini ve kültürünü inşa etmesine ilham sağlar. Dolayısıyla bu, bütün bireylere dikte edilen kurgulanmış hakikatlerin sorgulanması ve daha yaratıcı düşünsel ve eylemsel birlikteliklerin ortaya çıkması için bir fırsattır.

Nietzscheci anlamda düşünceler, duyguların gölgesidir (Nietzsche, 2008:137). Dolayısıyla güç istenci ve bireyin dünyayı şekillendirme çabası, insanın duygularından tamamen ayırıştırılamayacak bir süreçtir. Ancak modernite, duygular üzerinde aklın tahakkümünü yerleştirmektedir. Bu, insanın duygularının göz ardı edilmesi nedeniyle, daha başından hakikati insanın gerçekliğinden ayırarak yapaysallaştırmaktadır. Bu bağlamda, post-truth'un kavramsal tanımlamasına bir eleştiri getirmek mümkündür. Kavramın tanımlanmasında "duyguların ve kişisel kanaatlerin" daha etkili olmasına vurgu yapılmaktadır. Nietzscheci anlamda, bütün hakikat kurgularının bir şekilde güç istencine ve insanın arzusuna dayandığını söylemek mümkündür. Bütün söylemsel kurguların başlangıçta insanın arzularına ve duygularına dayanabileceği düşünüldüğünde, post-truth, var olan gerçekliği veya durumu tanımlayan bir kavram olmaktan ziyade, iktidarların veya hâkim söylemi elinde tutan odakların bir denetim aracına dönüşmektedir. Başka bir ifadeyle, güç odaklarının söylemleri veya medyadaki söylemler arasında bir güvenilirlik hiyerarşisi oluşturulmaktadır. Siyaset, akademi, ekonomi ve özellikle medya içinde hâkim konumda olanlar, rakiplerinin söylemlerini ve politikalarını post-truth'a içkin yalan, kurgu, hakikati eğmek veya bükme gibi kavramlarla tanımlayarak güç mücadelesini kendi lehlerine sabitleyebilirler. Nietzscheci anlamda ahlakın yöneticiler için bir yönetim aracı olabileceği düşünüldüğünde, post-truth bağlamında özellikle medya ve siyaset alanını denetlemek için üretilen bir ahlak anlayışı söz konusu olabilir.

Sonuç olarak, post-truth, sadece bir iletişim stratejisi değil, aynı zamanda toplumsal güç mücadelesinin yeniden şekillendiği bir alan olarak görülebilir. Machiavelli'nin iktidarın pragmatik doğası ve Nietzsche'nin güç istenci kavramları, bu yeni paradigmanın temel dinamiklerini anlamak için önemli birer teorik çerçeve sunar. Machiavelli ve Nietzsche okumalarıyla, post-truth'u bir güç stratejisi ve güç istencinin yaratıcı bir ürünü olarak

görebiliriz. Yaratıcılık ve güç istenci bağlamında post-truth'un hâkim söylemlere alternatif üretebilmesinden ötürü olumlu bir anlama sahip olabileceği söylenebilir. Buna karşılık, Nietzsche okumalarından yola çıkarak post-truth'un elitlerin ahlaki bir kontrol mekanizması olarak kullanılabileceğine vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte, bu iki düşünürün hakikatin çoğulcu ve dinamik yapısını ortaya koyan postmodernist yaklaşımlara ilham verdiği ve bu iki düşünürün bu anlamda güncelliğini koruduğu, ayrıca post-truth bağlamında tarihsel bir perspektif sunmaya imkân tanıdığı söylenebilir.

5. MACHIAVELLI VE NIETZSCHE'NİN AHLAK YAKLAŞIMLARI BAĞLAMINDA POST-TRUTH

Post-truth, günümüzde sıklıkla gerçeğin önemini kaybettiği ve algının gerçekliğin yerine geçtiği bir çağ olarak tanımlanır. Ancak Machiavelli ve Nietzsche okumaları bağlamında bu kavramı yalnızca postmodern çağa özgü görmek, kavramın tarihsel ve felsefi gelişimini görmeyi engeller. Tarih boyunca, hakikat ile iktidar arasındaki gerilim, birçok düşünürün konusu olmuştur. Özellikle Machiavelli'nin güç temelli siyaset anlayışı ve Nietzsche'nin güç istenci temelli hakikat ile ahlak eleştirisi, post-truth çağının temel dinamiklerini anlamak için önemli felsefi araçlar sunar.

Machiavelli'nin Prens adlı eserindeki temel çıkarımlardan biri, iktidarın ontolojik bir öneme sahip olmasıdır. Çünkü ona göre her şey, iktidarı elde tutma ve iktidarı ele geçirme bağlamında anlam ve değer kazanır. Bu sebeple onun felsefesinde hakikatin ya da ahlakın değeri ikincildir. Bu nedenle iktidar sahibi, gerektiğinde ahlakı ve hakikatleri manipüle edebilir (Machiavelli, 2003). Bu yaklaşım, siyasi alanda her zaman makyavelizm ile güncel olmuştur. Machiavelli'nin "amaç, aracı meşru kılar" anlayışının bugün daha çok gözlemlendiği söylenebilir. Dijital etkileşimin algı yönetimini ve manipülasyonun sıklığını artırmış olabileceği veya bunların eskiye nazaran daha gözlemlenebilir olduğu düşünülebilir. Örneğin, araştırmacılar Brexit sürecinde kullanılan yanıltıcı söylemler ve propaganda yöntemleri, post-truth siyasetine örnek gösterirler (Rose, 2017). Tıpkı Machiavelli'nin bir prensin halkın desteğini korumak için gerekirse yalan söylemesini meşru görmesinin çağdaş tezahürü bu örnekte görülebilir. Bununla beraber Machiavelli, bir liderin görünüşünün gerçekte kim olduğundan daha önemli olduğunu vurgular. Ona göre bir prens, erdemli görünmeli, ancak gerektiğinde erdemsiz davranabilmelidir. Machiavelli'nin bu anlayışı, post-truth çağına ve bugünün siyasi iletişim stratejilerine ilham vermiştir.

Nietzsche'ye (2011) göre hakikat, bireylerin veya toplumlardan bağımsız bir mutlaklık değildir. Aksine, hakikat insan yapımıdır ve belirli güç ilişkilerini koruma amacına hizmet eder. Nietzsche'nin bu eleştirisi, post-truth çağında hakikatin sürekli olarak yeniden yorumlanması ve kişisel çıkarlara göre manipüle edilmesi ile paralellik gösterir. Bugün postmodern dünyada rölativizmin ilke olarak benimsenmesiyle herkesin kendi perspektifinde şekillenen bir hakikat ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda artık belirli bir hakikati güçlü kılan, o hakikati üreten, savunan veya benimseyen odakların gücüyle ölçülür hale gelmiştir. Başka bir ifadeyle, herkesin kendi hakikati toplumca paylaşılan bir değer olmasa da, güçlü ve popüler

kişilerin kendi hakikatlerini kendi topluluklarına ve çevrelerine benimsetmesi kolaylaşmıştır. Artık gücün ve iktidarın şahsileştiği ve lider hegemonyasının olduğu bir ortamda, hakikatin insanlar arası üretilen bir unsur olmaktan çıkıp tek bir kişide somutlaşabildiği savunulabilir. Dolayısıyla, post-truth liderler bağlamında daha çok anlam kazanmaktadır. Başka bir ifadeyle, liderlerin söylemlerindeki ifadelerin post-truth bağlamında incelenmesi daha önemli hale gelmiştir.

Nietzsche'nin nihilizmi, post-truth kavramına farklı bir perspektif katar. Nihilizm, Nietzscheci anlamda geleneksel değer sistemlerinin çöküşünü ve anlam boşluğunu ifade eder. Nesnelliğin önem kaybettiği ve kişisel kanaatlerin ön plana çıktığı post-truth çağında, hakikatin değersizleşmesi bir tür nihilizmi temsil eder. Ancak Nietzsche'ye göre nihilizmin bireylerin kendi değerlerini yeniden inşa etmeleri için bir fırsat olduğu belirtilmelidir (Nietzsche, 2004). Ancak post-truth çağında hakikatin itibarsızlaşması ön kabulüne karşın yapılan değer inşasının çoğunlukla yüzeysel ve çıkar odaklı olduğu ifade edilmektedir. Buna karşın, bireylerin hakikatin değersizliğine inandıkları nihilist aşama, onlara kendi özgün benliklerini inşa edebilme fırsatı sunabilir. Ancak post-truth çağında her bireyin kendine özgü hakikatleri yaratma çabaları da kolektif manipülasyonlar ve dezenformasyonlar yoluyla engellenebilir. Dolayısıyla nihilizm, insanı değerlerini yeniden yaratmaya yönlendirirken, post-truth bu yaratım sürecinde bir engel veya fırsat olabilir.

Post-truth, Nietzsche'nin sürü ahlakı eleştirisi bağlamında da yeniden düşünmek mümkündür. Sürü ahlakı, bireylerin kendi özgün değerlerini yaratmak yerine çoğunluğun normlarına ve beklentilerine körü körüne uyduğu bir konfor durumunu ifade eder (Nietzsche, 2011). Post-truth çağında, bu ahlakın yerini bireylerin ve toplulukların kendi kanaat ve duyguları ile şekillenen bir hakikati tercih etmeye meyilli oldukları söylenebilir. Zira hakikatin çoklu olduğu bir çağda bireyler, kendi özgün değerlerini oluşturmak yerine verili hakikatler arasından kendilerine uygun olanları seçebilmektedir. Bu, sürü psikolojisinin dijital ortamdaki tezahürü olarak nitelenebilir. Örneğin, sosyal medya algoritmaları, kullanıcıları özellikle kendi beğeni ve görüşlerine uygun içerikleri öne çıkarmaktadır (Karaman, 2021: 1339). Algoritmaların özgün ve değerli olabilecek içerikleri görünmez kılması, baskın perspektifin topluluklar tarafından benimsenmesini kolaylaştırabilir.

Sonuç olarak, Machiavelli ve Nietzsche'nin hakikat anlayışları farklı yönlerden post-truth çağına katkıda bulunmuştur. Her iki düşünür de gücün dili, kavramları, nesnelere ve dünyayı şekillendirdiğini kabul eder. Machiavelli, insanların düşüncelerini ve edimlerini yönlendiren hakikati, güç mücadelesinin bir aracı olarak değerlendirirken, Nietzsche hakikati insan yapımı bir kurgu olarak eleştirir. Dolayısıyla ikisi de hakikatin nesnelliğine şüpheyle yaklaşır. Her iki düşünür de hakikatin, bireylerin ya da liderlerin çıkarlarına hizmet eden bir araç olarak yeniden şekillendirilebileceğini savunur. Ancak Nietzsche, hakikatin bu boyutunu, insanın özgürleşmesini engellemesi bağlamında eleştirirken, Machiavelli prence bunu bir araç olarak kullanmayı önerir. Her iki düşünürün fikirleri, post-truth döneminin hakikate dair krizini farklı yönleri ile anlamak için kritik bir zemin sunar.

6. SONUÇ

Post-truth, son dönemlerde özellikle medya ve siyasette tartışılan bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Ancak, post-truth'un kavramsal olarak ortaya çıkışı yakın bir tarihe dayansa da, hakikatin eğilip bükülmesi veya iktidarların hakikatten öte algılarla ilgilenmesi fikri yalnızca modern veya postmodern bir durum değildir. Post-truth tarihte her zaman var olan bir olgudur (Fuller, 2017). Bu durum, Machiavelli ve Nietzsche'nin düşünceleriyle de ifade edilebilir. Özellikle Machiavelli, siyaset felsefesinde farklı bir ahlak ve hakikat yaklaşımına sahip olan ilk düşünürlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Nietzsche ise ahlak ve hakikat eleştirisini dayandırdığı soykütük metoduyla, ahlak ve güç kavramları ile ilgili felsefe tarihinde özgün bir noktaya yerleşmektedir. Bu yönüyle Nietzsche, postmodern düşünülere ilham kaynağı olmuştur. Felsefe tarihinde özgün bir konuma sahip olan bu iki düşünürün post-truth bağlamında ele alınması, post-truth kavramının oluşumundaki tarihsel seyrini göstermek açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, post-truth bir kavram olarak yeni olsa da, onun ifade ettiği içeriğin tezahürlerinin tarihsel bağlamda var olduğu söylenebilir. Bu bağlamda 19. Yüzyılda yer alan Dreyfus olayı post-truth'un tarihsel tezahürlerini görmek açısından anlamlıdır.

Dreyfus; Almanlar lehine ajanlık yapmakla suçlanması kadar, Fransa'daki Katolikler, ordu, milliyetçiler ve cumhuriyetçiler arasında yaşanan derin bir güç mücadelesinin sembolü haline gelmiştir. Olay, yalnızca bir casusluk davası değil, aynı zamanda dönemin sosyal, siyasal ve ideolojik gerilimlerinin bir tezahürü olarak da öne çıkmaktadır. Bu süreçte, özellikle antisemitizmin etkisi ve ordunun itibarını koruma çabası, Dreyfus'un suçlanmasında belirleyici rol oynamıştır. Fransa'da milliyetçi ve Katolik çevreler, Yahudileri "yabancı" ve "güvenilmez" olarak tanımlarken, bu olay üzerinden cumhuriyetçi ve laik değerlere karşı bir saldırı da yürütmüşlerdir (Erdoğan, 2019: 568). Öte yandan, Cumhuriyet yanlıları ve aydınlar, Dreyfus'un suçsuzluğunu savunarak hukuk devleti ilkelerinin ve bireysel hakların korunması için mücadele etmişlerdir. Dönemin gazeteleri ise kamuoyunun yanıltılmasında ve kutuplaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Basın, böylece hem yanlış bilgilerin yayılmasında hem de kamuoyunun bölünmesinde çift yönlü bir etki yaratmıştır (Köksal, 2024: 1181). Dolayısıyla, hakikatin eğilip bükülmesi yalnızca bugün değil geçmişte de görülen bir olgudur. Diğer yandan post-truth'u yeni bir fenomen olarak görmek bugün ile geçmiş arasındaki ilişkiselliği ve aktarımsallığı görmezden gelmek anlamına gelecektir. Ancak bugün güç odaklarının çeşitlenmesi ve medya imkanlarının gelişmesi ile post-truth artık yalnızca siyaset sahnesine özgü bir kavram olmaktan çıkmıştır. Sigara firmalarının, sigaranın sağlığa bilim adamlarının söylediği gibi zarar vermediğini geçmişte uzun bir süre iddia etmeleri ve bu yönde hakikat dışı çalışmalar yaptırması; petro-kimya şirketlerinin, iklim krizinin fosil enerji kaynaklı nedenlerinin üzerini örtmek için yaptıkları yönlendirici uygulamalar ve yayımlar buna örnek gösterilebilir (Koruk, 2020: 71)

Bununla beraber, çalışmada post-truth'un sürekli ahlaki bir zeminde tartışılması eleştirilmiştir. Post-truth kavramı ahlaki boyutlarla tartışılacak bir içeriğe sahip olsa da,

kavramın Machiavelli ve Nietzsche bağlamında güç istenci ve iktidar ilişkileri çerçevesinde ele alınabileceği ve post-truth'un hakikate eleştirisi bağlamında topluma ve siyasete yeni bir vizyon kazandırma potansiyeli olduğu vurgulanmıştır. Buna karşılık, iktidar ilişkileri bağlamında post-truth'un, rakiplerin birbirlerinin söylemlerini değersizleştirmek için kullanılacak bir araç haline gelebileceği; aynı zamanda, hakim söylemi kuran iktidar sahiplerinin muhaliflerine veya alternatif güç odaklarının geliştirmeye çalıştıkları alternatif söylemlere karşı uygulayabileceği bir denetim veya değersizleştirme mekanizması olarak kullanılmasının mümkün olabileceği belirtilmiştir.

Nietzsche'nin güç ve hakikat bağlamında kurduğu ilişkiye dayanarak, günümüzde güç odakları çeşitlendikçe çoklu bir hakikat dönemine geçildiği ve kitlelerin bir mefhumun doğruluğunu onun gücüne göre benimseme eğiliminde olduğu öne sürülebilir. Başka bir ifadeyle, post-truth kavramında belirtilen nesnelliğin yerini duyguların ve kanaatlerin almasının yanı sıra, gücün de nesnelliğin yerini alıp almadığını yeni bir tartışma konusu olarak ele almak mümkündür.

Diğer yandan Nietzsche'nin yozlaşmış hakikatlerin bir değerler nihilizmi yarattığı düşüncesi, dijital çağda sosyal medyanın içerik bombardımanı, yönlendirici paylaşımlar ve filtresiz bilgi akışıyla somut bir karşılık bulmaktadır. Başka bir ifadeyle Sosyal medyada yaşanan içerik bombardımanı, yönlendirici içerikler ve herhangi bir filtre mekanizması olmaksızın platformlara içerik girişi yapılabilmesi, Nietzsche'nin tarif ettiği nihilizminin güncel veçhelerinden biri olarak görülebilir. Bununla birlikte, Nietzscheci anlamda nihilizmin, bireylerin kendi değerlerini yeniden inşa etmeleri için bir fırsat olduğu hatırlandığında, sosyal medya ortamının yarattığı hakikatler nihilizminin, bireyleri yönlendirici bir şekilde kurulan hakikatlere karşı bilinçlenmeye sevk edebileceği öne sürülebilir. Bu bağlamda, bireylerin hakikatin değersizleştiği nihilist bir aşamayı deneyimlemeleri, onları kendi özgün benliklerini ve değerlerini inşa edebilme fırsatıyla karşı karşıya bırakabilir. Ancak, post-truth çağında bireylerin kendine özgü hakikatler yaratma çabaları, kolektif manipülasyonlar ve dezenformasyonlar aracılığıyla sekteye uğrayabilir. Dolayısıyla, nihilizm bireyleri değerlerini yeniden yaratmaya teşvik ederken, post-truth çağının bilgi kirliliği ve manipülatif ortamı, bu yaratım sürecini hem engelleyen bir tehdit hem de yeni fırsatların kaynağı olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, Ş. N., & Sarı, E. (2021). Post-Truth ve Dijital Diplomasi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(4), 1689-1701.
- Aktaş, K. (2014). Etik-Ahlâk İlişkisi ve Etiğin Gelişim Süreci. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 22-32.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/uysad/issue/37702/164187>
- Alpay, Y. (2020). *Yalanın Siyaseti*. Destek Yayınları.

- Altun, F. (2021). "Hakikat" Kavramının Dönüşümü: Bir Tarihsel Sosyoloji Denemesi. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)*, 4(2), 367-379.
- Anderson, B. (1995). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması* (İ. Savaşır, Çev.). Metis Yayınları.
- Aruoba, O. (2001). Nietzsche'yi Anlamak. *Cogito*, 25, Yapı Kredi Yayınları.
- Aydın, A. F. (2020). Post-Truth Dönemde Sosyal Medyada Dezenformasyon: Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Pandemi Süreci. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, 4(12), 76-90.
- Benkler, Y., Faris, R., & Roberts, H. (2018). *Network propaganda: Manipulation, disinformation, and radicalization in American politics*. Oxford University Press.
- Çil, Serdar ve Aytekin, Mesut (2015), 'Yeni Medya ve Demokrasi İlişkisi', Yeni Medya Araştırmaları (Ed. Mehmet Gökhan Genel), Ekin Yayınevi, Bursa, ss. 105-132.
- Deleuze, G. (2001). Üstinsan: Diyalektiğe karşı. *Cogito*, 25, Yapı Kredi Yayınları.
- Edelman, B. (2001). Nietzsche: Kayıp Bir Kıta. *Cogito*, 25, Yapı Kredi Yayınları.
- Emden, C. (2013). *Modern Siyasal Düşünce ve Friedrich Nietzsche*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Eraydın, G. (2019). Ağ Toplumunda Farkındalığa Davet Eden Kitap: "İletişim Gücü". *Etkileşim*, 3, 218-233.
- Erdinç, T. (2019). Hannah Arendt: Dreyfus Davası'nda Adalet. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 565-574. <https://doi.org/10.33905/bseusbed.575066>
- Fischer, F. (2022). Post-Truth Populism And Scientific Expertise: Climate and Covid Policies From Trump To Biden. *International Review of Public Policy*, 4(1). <https://doi.org/10.4000/irpp.2390>
- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge* (A. M. Sheridan Smith, Trans.). Pantheon Books.
- Fuller, S. (2017, Aralık 17). Post-truth [YouTube video]. *Serious Science*. https://www.youtube.com/watch?v=M4Rwca7k_Fs
- Fuller, S. (2018). *Post-truth: Knowledge As A Power Game*. Anthem Press.
- Han, B.-C. (2021). İktidar Nedir? *Universal Journal of History and Culture*, 3(2), 242-249.
- Harari, Y. N. (2015). *Hayvanlardan Tanrılara: Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi*. Kolektif Kitap.

- Hewitt, G. (2017). Trump and Truth. *BBC News*. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-38731191>
- Heidegger, M. (2001). Nietzsche'nin Platonculuğu Tersine Çevirmesi. *Cogito*, 25.
- Hızır, N. (2018). Kavram incelemeleri IV: Hakikat kavramı üzerine I. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 13(4).
- Kant, I. (1993). *Arı Usun Eleştirisi*. Marmara Yayıncılık.
- Karaman, Ö. (2021). Yapay Zekâ Destekli Kişiselleştirme Algoritmalarının Tüketici Zihninde Filtre Balonu Yaratma Etkisinin İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(32), 1339-1351. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.896059>
- Karakaş, M. (2002). İktidar İlişkileri Açısından Bilim Ve Sosyoloji. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 15. info:eu-repo/semantics/openAccess
- Kesgin, A. (2015). Machiavelli and Machiavelianism. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 5(1), 105-139. <https://doi.org/10.18491/bijop.23380>
- Keyes, R. (2004). *The Post-truth Era: Dishonesty And Deception in Contemporary life*. St. Martin's Press.
- Koruk, E. (2020). *Gerçeklik-ötesi Çağı Hegemonyayı Ve İklim Krizini Anlamak* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köksal, A. (2024). *Dreyfus Davası'nın Osmanlı Devleti'ndeki Yansımaları. XIX. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler* (Ed. A. Kaymak, S. Eren, S. Nurdan, K. Güney, & M. Özler) Türk Tarih Kurumu, ss. 1177-1206
- Leiter, B. (2009). *Nietzsche's Naturalism: Neither Liberal Nor Illiberal*. In M. Del Caro & D. Macarthur (Eds.), *The Routledge Handbook of Liberal Naturalism*. SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3443648>
- Lyotard, J.-F. (2013). *Postmodern durum* (İ. Birkan, Çev.). Bilgesu Yayıncılık.
- Lievrouw, L. A. (2011). *Alternative and Activist New Media*. Polity Press.
- Machiavelli, N. (2003). *Prens* (Ş. Gür, Çev.). Remzi Kitabevi.
- Machiavelli, N. (1994). *Prens*. Anahtar Kitaplar Yayın Evi.
- Marmot, M. (2017). Post-truth and science. *The Lancet*, 389(10068), 497-498. [doi:10.1016/s0140-6736\(17\)30207-6](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(17)30207-6)
- Mosca, G. (1989). *The Ruling Class*. McGraw-Hill Book Company.
- Nietzsche, F. (1968). *The Will To Power* (W. Kaufmann, Ed.). Vintage Books.
- Nietzsche, F. (2006). *On The Genealogy Of Morality* (K. Ansell-Pearson, Ed.). Cambridge University Press.

- Nietzsche, F. (2011). *Ahlakın Soykütüğü*. Kabcacı Yayın Evi.
- Nietzsche, F. (2004). *İyinin Ve Kötünün Ötesinde* (A. Ekmekçi, Çev.). Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (2008). *The Gay Science*. Cambridge University Press.
- Osigwe, U. (2008). The Individual, The State, And Political Freedom In Hegel. *Hegel-Jahrbuch*, 2008, 97-106. <https://doi.org/10.1524/hgjb.2008.10.jg.97>
- Oxford Learner's Dictionaries. (2025). *Post-truth*. Oxford University Press. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/post-truth?q=post+truth>
- Özen, Y. (2011). Etik mi? Ahlak mı? Modernite mi? Medeniyet mi? Değerler Eğitime Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5), 63-87. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/diclesosbed/issue/61612/920112>
- Özer, Y. E. (2023). Post-Truth, Post-Truth Siyaset Ve Yerel Düzeye etkileri: Etik İlkeler Üzerinden Bir Değerlendirme. *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (55), 365-377.
- Platon. (2006). *Devlet*. Kaynak Yayınları.
- Pareto, V. (2013). *Seçkinlerin Yükselişi Ve Düşüşü: Kuramsal Bir Sosyoloji Uygulaması* (M. Z. Doğan, Çev.). Doğu Batı Yayınları.
- Popper, K. R. (2006). *Açık Toplum Ve Düşmanları* (H. Rızatepe, Çev.). Liberte Yayınları.
- Raptis, B. K. (2020). Böyle Söyledi Nietzsche: Nihilizm, Post-Truth Ve Benzerleri. *Pasajlar Dergisi*, 4, 57-73.
- Raymond, J. (2017). *Machiavelli in The Modern World: A Closer Look Into What It Takes To Be A Successful Leader* (Honor Thesis). Salem State University. Retrieved from <https://digitalrepository.salemstate.edu/handle/20.500.13013/623>
- Rose, J. (2017). Brexit, Trump, And Post-Truth Politics. *Public Integrity*, 19(6), 555-558. <https://doi.org/10.1080/10999922.2017.12>
- Sarup, M. (2004). *Post-Yapısalcılık Ve Post-Modernizm* (A. Güçlü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Satır, M. E. (2018). Siyasal Meşruiyetin Sağlanmasında Medyanın Rolü Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 30, <https://doi.org/10.17829/turcom.457154>
- Semercioğlu, H. (2016). Machiavelli'nin Perspektifinden Bugünün Uluslararası İlişkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4), 496-502.
- Singer, P. (2020). Ethics. Encyclopædia Britannica. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/ethics-philosophy>
- Şengör, A. M. C. (2001). Nietzsche Ve 'Akla' İsyân. *Cogito*, 25, 5-20.

- Tatal, N. (2017). *Post-gerçek: Şeytanla İmzalanan Yeni Sözleşme*. Erozine. Retrieved from <https://www.eurozine.com/post-gercek-seytanla-imzalanan-yeni-sozlesme/>
- Umut, T. N. (2018). Antik Yunan'da Tekhnê İle Ahlâki Alan Arasındaki İlişki Üzerine. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 8(1), 191-213.
- Valadier, P. (2017) . "Post-truth": A danger to democracy. *Études*, May(5), 55-64. <https://shs.cairn.info/journal-etudes-2017-5-page-55?lang=en>.
- Yılmaz, A., Yolcu, T., Özkaynar, K., & Aykaç, Ö. S. (2020). Siyasal pazarlama ve siyasal iletişimde post-truth: Donald Trump örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2), 298-309. <https://doi.org/10.37880/cumuiibf.740519>